

Звязда

18.09.2018

У Мінск прыедуць «Іліяда» на папірусе і найстаражытнейшыя фрагменты Бібліі

Алена Ляўковіч

Пра сапраўды ўнікальную выстаўку «Беларусь і Біблія», якая адкрыецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ўжо ў гэты чацвер, я даведалася з паведамлення на старонцы ў сацыяльных сетках. «Калі шчыра, я дагэтуль не магу паверыць, што ў Беларусь трапяць каштоўнасці такога ўзроўню! Рарытэтаў такой значнасці ў нас яшчэ ніколі не было!» — захоплена дзяліўся намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі па навуковай рабоце Алесь Суша. Спадар Алесь, які мае да арганізацыі выстаўкі самае непасрэднае дачыненне, паведаміў, што экспазіцыя абяцае быць сапраўды ўнікальнай — упершыню за ўсю нашу гісторыю ў межах адной выстаўкі ў Беларусь трапяць рарытэты сусветнай значнасці, узрост якіх дасягае 5 тысяч гадоў. Іх прывязуць з усяго свету — з музеяў, са шматлікіх прыватных калекцый. У адным месцы можна будзе пабачыць напісаныя 5-4 тысячы гадоў таму назад клінапісам на гліняных таблічках тэксты з Ура — радзімы Аўраама; арыгінальны рукапіс «бібліі Антычнасці» — «Іліяды» Гамера, унікальныя скруткі з Мёртвага мора (кумранскія рукапісы), якім больш за 2 тысячы гадоў, і якія захавалі нам самыя раннія тэксты большасці кніг Старога Запавету; самыя старажытныя фрагменты Новага Запавету (II—III стст. н. э.); біблейскія рукапісы на старажытных мовах; першадрукі многіх народаў і краін, першыя пераклады Бібліі на нацыянальныя мовы; арыгіналы Біблій Гутэнберга, Лютэра і Скарыны; амаль усе пераклады Бібліі на беларускую мову; арыгіналы гравюр Альбрэхта Дзюрэра, Сальвадора Далі і іншых знакамітых мастакоў, зробленыя на біблейскія сюжэты...

Апошнія дні перад адкрыццём самага адказнага для арганізатараў. Але спадар Суша знайшоў у сваім напружаным графіку час, каб адказаць на пытанні «Звязды», бо хацелася ж даведацца не толькі пра тое, што будзе на выстаўцы...

— *Спадар Алесь, выстаўка называецца «Беларусь і Біблія». Але скептык спытае: якое дачыненне да Бібліі (ужо не кажучы пра Беларусь) маюць гліняныя таблічкі або «Ліяда»?*

— Так, сапраўды, на выстаўцы «Беларусь і Біблія», якую мы плануем адкрыць 20 верасня, будуць прадстаўлены не толькі ўнікальныя і старажытныя тэксты Бібліі. Справа ў тым, што сама Біблія — гэта незвычайная кніга. Гэта самы капіяваны рукапіс і найбольш часта апублікаваная кніга ўсіх часоў. З перыяду да ўзнікнення кнігадрукавання ў Еўропе захавалася больш за 40 000 рукапісных копіяў Бібліі, а пасля таго было надрукавана больш за 6 мільярдаў асобнікаў Бібліі. Да таго ж Біблія лічыцца найбольш перакладаемай на розныя мовы кнігай: Біблія або яе часткі перакладзены на 3223 мовы.

Таму Біблію інакш яшчэ называюць «Кнігай Кніг». І хоць яна налічвае ўжо стагоддзі гісторыі, тым не менш у яе былі папярэднікі. Біблія не ўзнікла на роўным месцы. Больш раннія тэксты ўліліся ў біблейскую традыцыю, дапоўнілі яе, а старажытныя рэлігіі і вераванні паўплывалі на характар іўдаізму і хрысціянства — рэлігій, заснаваных на біблейскім вучэнні.

Менавіта таму мы вырашылі паказаць на выстаўцы і перагiсторыю Бібліі. Гэта будзе невялікая колькасць, але вельмі важных экспанатаў. Сярод іх — адна піктаграфічная і дзве клінапісныя гліняныя таблічкі, якія даюцца 3000—2000 гадамі да нашай эры. Яны паходзяць з Ура ў Месапатаміі. Як лічыцца, менавіта там з'явіліся першыя помнікі пісьменства. Там людзі навучыліся занатоўваць інфармацыю, што зрабіла першую інфармацыйную рэвалюцыю: з таго часу веды пачалі назапашвацца і ўжо не

абмяжоўваліся індывідуальным досведам асобных людзей. Што важна, менавіта ў гэтым горадзе жыў адзін з галоўных персанажаў Бібліі — Аўраам.

Вялікі ўплыў на Біблію аказала інтэлектуальная і духоўная традыцыя Старажытнай Грэцыі. Таму на выстаўцы будзе прадстаўлены адзін з самых важных твораў старажытнагрэчаскай літаратуры — «Іліяда» Гамера. Яна зрабіла такі моцны ўплыў на культуру Міжземнамор'я, што яе нават называюць «Бібліяй» класічнага свету. На выстаўцы можна будзе ўпершыню ў Беларусі пабачыць адзін са старажытных спісаў гэтага знакамітага твора. Гэты папірусны дакумент датуецца першым стагоддзем нашай эры — часам Новага Запавету.

— Не буду пытацца, як удалося сабраць гэтыя і іншыя рарытэты з усяго свету пад дахам Нацыянальнай бібліятэкі, бо несумненна: работа праведзена проста тытанічная. Як увогуле нарадзілася ідэя прывезці такую выстаўку ў Беларусь? Ці не ёсць гэта адгалоскі 500-годдзя нашага кнігадрукавання?

— У вас абсалютна правільнае прадчуванне: мінулагодняе святкаванне 500-годдзя беларускага кнігадрукавання мае самае непасрэднае дачыненне да правядзення гэтай выстаўкі. Як памятаеце, Нацыянальная бібліятэка Беларусі летась рэалізавала вельмі шмат цікавых ініцыятыў: факсімільнае выданне, навуковыя і папулярныя публікацыі, міжнародныя і рэспубліканскія канферэнцыі, выстаўкі, конкурсы, прэзентацыі і шмат іншага. Такое шырокае святкаванне юбілею стала прычынай знаёмства з многімі міжнароднымі праграмамі і праектамі. Роўна год таму ў пачатку восені 2017 года да нас з прапановай аб сумеснай рабоце звярнулася кіраўніцтва і спецыялісты Міжнароднай недзяржаўнай ініцыятывы, якая называецца «Групаў даследавання рукапісаў». І вось на працягу года мы кантактавалі, перыядычна сустракаліся, абмяркоўвалі дэталі, планавалі гэтую выстаўку, у дэталях звяралі, што і як павінна быць. Спачатку нават не верылася, што такое можа адбыцца ў Беларусі (прызнаюся, што і дагэтуль не да канца веру). Але вось нарэшце мы падышлі да таго дня, калі выстаўку могуць пабачыць тысячы беларусаў.

— *Напэўна, у спіс тых, хто дапамагаў дамовіцца з уласнікамі і сабраць экспанаты, першым нумарам варта паставіць Скарыну і яго папярэднікаў і паслядоўнікаў... Не ў кожнай нават еўрапейскай краіне сталася б магчымай такая выстаўка...*

— У нейкім сэнсе так. Назва «Беларусь і Біблія» адназначна звязвае нас з родным краем. Сапраўды, беларускія біблейскія помнікі зоймуць на выстаўцы пачэснае месца. І многія з тых помнікаў цесна звязаны з імёнамі беларускіх асветнікаў. Як вядома, з перапісваннем кніг Бібліі і стварэннем на іх аснове ўласных твораў звязаны імёны знакамітых беларускіх асветнікаў XII стагоддзя — Ефрасінні Полацкай і Кірылы Тураўскага. У далейшым гэта традыцыя працягвала развівацца ў кантэксце поліканфесійнай сітуацыі ў беларускай культуры. Біблейскія тэксты перапісваліся прадстаўнікамі духавенства і вернікамі рознага веравызнання: праваслаўнымі, каталікамі, уніятамі, пратэстантамі, стараверамі, іўдзеямі, мусульманамі. Разнастайнасць гэтых помнікаў сведчыць пра багацце духоўнага жыцця даўняй Беларусі.

Вынаходства кнігадрукавання адкрыла новую эпоху ў культурным развіцці нашага народа. Сімвалічна, што беларускае кнігадрукаванне пачалося з выпуску Францыскам Скарынам кніг Бібліі. Ужо пасля эпохі Францыска Скарыны на беларускіх землях былі заснаваны дзясяткі новых друкарняў, якія ствараліся не толькі ў буйных гарадах, але і ў невялікіх мястэчках ды прыватных маёнтках. У XVI—XVIII стагоддзях друкарскія варштаты працавалі ў Вільні, Заблудаве, Брэсце, Нясвіжы, Заслаўі, Лоску, Любчы, Мураванай Ашмянцы, Еўі, Слуцку, Куцейне, Буйнічах, Магілёве, Полацку, Супраслі і інш. І Святое Пісанне займала выключную ролю ў іх рэпертуары. Варта толькі згадаць, што першая друкарня на тэрыторыі сучаснай Беларусі — Берасцейская друкарня — праславілася менавіта дзякуючы выданню так званай Радзівілаўскай Бібліі. Можна згадаць таксама, што большасць з вядомых беларускіх асветнікаў і друкароў XVI стагоддзя так ці іначэй звярталіся да выдання кніг Бібліі — і Сымон Будны, і Васіль Цяпінскі, і Пётр Мсціславец, і браты Мамонічы...

Таму можна ўпэўнена казаць, што кніжная культура Беларусі непарыўна звязана з гісторыяй пашырэння Бібліі на нашай зямлі.

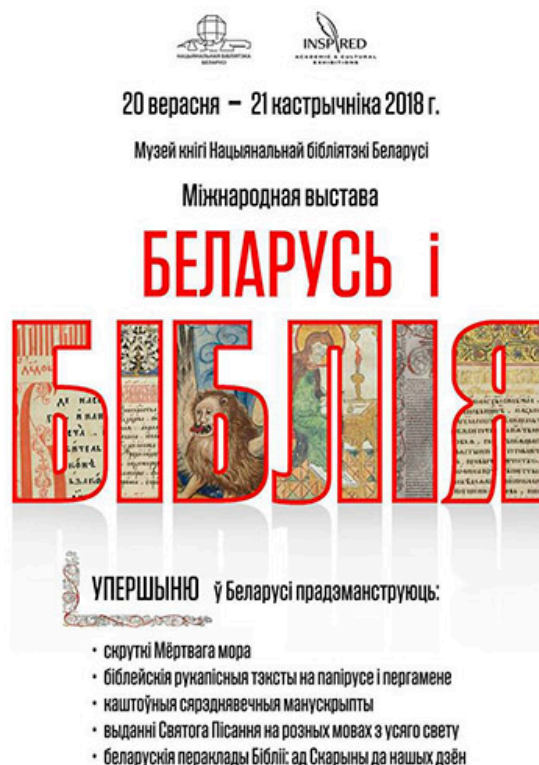
Што ж да краін, то сапраўды падобных выставак ва Усходняй Еўропе я не памятаю. Наогул, унікальнасць выстаўкі палягае якраз у тым, што яна мае міжнародны характар: экспанаты ў Беларусь прывезены з Вялікабрытаніі, ЗША, Ізраіля, Карэі, са шматлікіх прыватных калекцый па ўсім свеце.

— *Штосьці з фондаў уласна нашай Нацыянальнай бібліятэкі на выстаўцы будзе экспанавана?*

— *Натуральна!* Нацыянальная бібліятэка Беларусі з'яўляецца самай буйной бібліятэкай краіны і валодае найвялікшым зборам рукапісаў і старадрукаў у краіне. Таму, бяспрэчна, нам было што дадаць да многіх тэматычных раздзелаў выстаўкі. Гаворка ідзе і пра інкунабулы (першадрукі часоў Іагана Гутэнберга), і пра першыя пераклады Бібліі на нацыянальныя мовы, і пра знакамітыя выданні Святога Пісання, і пра цудоўна ілюстраваныя выданні розных часоў.

І, безумоўна, менавіта на фондах нашай бібліятэкі грунтоўцца раздзелы экспазіцыі, якія прэзентуюць беларускія біблейныя рукапісы, айчынныя Бібліі-старадрукі і сучасныя пераклады Бібліі на беларускую мову.

Нам бы хацелася сказаць усім і кожнаму, што Беларусь мае багатую і разнастайную кніжную спадчыну і нам ёсць чым ганарыцца. Шматлікія каштоўнасці, як тыя ж выданні Францыска Скарыны, маюць не толькі нацыянальную, але і міжнародную значнасць.

— *Які са старажытных экспанатаў найбольш уразіў асабіста вас?*

— Калі шчыра, я даволі даўно вывучаю гісторыю кніжнай культуры, таму многае ведаю і нямала рознага бачыў. І ўсё ж для мяне многае на выстаўцы ўяўляе сабой выключную цікавасць. Напрыклад, мне не даводзілася раней бачыць арыгінальных старажытных рукапісаў «Іліяды» Гамера і «Баек» Эзопа, ураджаюць старажытныя папірусы II—III стагоддзяў — часоў зараджэння хрысціянства, калі Біблія толькі пачала складвацца ў яе сучасным разуменні. Але найбольш мяне ўразілі старажытныя рукапісы Бібліі, пісаныя на розных мовах з розных куточкаў свету — копцкія, самарыцянскія, армянскія, арабскія, арамейскія, эфіопскія і іншыя. Вось гэта пабачыць разам — вялікая ўдача і вялікая радасць.

Наогул жа мяне не перастае радаваць і некалькі здзіўляць сам факт з'яўлення ў Беларусі такой колькасці настолькі каштоўных помнікаў, кожны з якіх мог бы стаць галоўным экспанатам на любой выстаўцы ці нават адзіным экспанатам — на выстаўцы адной кнігі.

У межах выстаўкі, якая пройдзе з 20 верасня да 21 кастрычніка ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі, будзе працаваць рукапісная майстэрня, друкарскі варштат часоў Гутэнберга, пройдуць заняткі «Клуба кніжных прафесараў» для дзетак, а таксама навуковы лекторый ад знакамітых замежных і беларускіх даследчыкаў.

Загалолак у газеце: Кніга Кніг і тыя, што з ёй